

GÜNEY ASYA

**STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
(GASAM)**

MYANMAR - ARAKAN RAPORU

Aslan BALCI - Sadık ŞANLI

MART 2013

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	3
GENEL DEĞERLENDİRME	4
MYANMAR VE ARAKAN TARİHİ	6
OLAYLARIN ÇIKIŞ SEBEPLERİ	11
DEVLET ELİYLE TERÖR	13
KOMŞU ÜLKE BANGLADEŞ'İN TAVRI	14
KAMPLARDAKİ HAYAT VE MÜLTECİLİK	16
KAMPLARDAKİ TEHLİKE	19
ETNİK VE DİNİ AYRIMCILIK	20
POLİTİK VE EKONOMİK SEBEPLER	20
ASKERİ CUNTANIN GERÇEKLEŞTİRDİĞİ HAK İHLALLERİ	21
VATANDAŞLIKTAN ÇIKARILMA	22
SEYAHAT YASAĞI	23
EVLENME YASAĞI	24
ÇOCUK SAHİBİ OLMA HAKKI	24
DİĞER İHLALLER	25
GÖZLEMLER VE ÖNERİLER	25
MYANMAR'DA TÜRK ŞEHİTLİĞİ	27

SUNUŞ

Güneydoğu Asya ülkelerinden Myanmar, Budist cunta yönetiminin on yıllar boyunca ülkedeki Müslüman azınlık Rohingyalılara uyguladığı sistematik asimilasyon ve tehcir politikalarının yanı sıra yaptığı zulüm ve katliamlarla gündeme geldi. Myanmar'daki bu insanlık trajedisi, 2012 yılının Haziran ayında dünya gündeminin önemli başlıklarından birine dönüşünce, ülkede neler olup bittiğini yerinde gözlemlemeye ve gerek ülkedeki, gerekse katliamdan kaçarak komşu ülkelere sığınmış Rohingyalılara kulak vermeye karar verdik. Bu amaçla, Güney Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (GASAM) adına Myanmar, Bangladeş ve Tayland'ı kapsayan bir dizi ziyaret ve temasta bulunduk. Bu üç ülkede gerçekleştirdiğimiz temaslar ve yaptığımız gözlemlerle elde ettiğimiz sözlü, yazılı ve görsel her türlü belge ve kanaati bir rapor halinde derleyerek, Türkiye ve dünya kamuoyu ile paylaşmanın gerekliliğine inandık.

En başta şunu ifade etmeliyiz ki; Myanmar'da bir savaş değil, katliam ve soykırım var. Savaşta en azından karşı tarafın elinde kendini savunacağı -basit de olsa- bir silah olur. Oysa, Myanmar'da yalnızca Budist cunta yönetimindeki güvenlik kuvvetleri ve bunlara bağlı milisler silaha sahipler ve bu silahlarla masum, savunmasız Rohingyalı sivilleri öldürüyor, sürüyor ve mallarını yağmalıyorlar. Dolayısıyla ülkede yaşananların doğru kavramlarla adlandırılması ve Türkiye ve dünya kamuoyunun doğru bilgilendirilmesi açısından elde edilen sonuçların bir rapor şeklinde yayımlanması bir zaruret olarak ortaya çıktı. Buradan hareketle hazırladığımız raporda, Myanmar'da yaşayan Rohingyalıların asırlar boyu süregelen çileli yolculuğuna yer verdik.

Aslan BALCI

GENEL DEĞERLENDİRME

Myanmar, birçok kez isim değişikliğine uğramış bir ülke. İngilizler, sömürgeleştirdikleri bu ülkeye “Burma” ismini vermişlerdi. Ardından ülkeye gelen Fransızlar “Birmanya” demişler, 1974 yılında resmî adı “Birmanya Sosyalist Cumhuriyeti”, 1988’de ise “Birmanya Birliği” olmuştu. Nihayetinde son olarak 1989’da yönetimi ele geçiren askeri cunta, ülkenin adını “Birleşik Myanmar Cumhuriyeti” olarak değiştirdi. Hâlihazırda Myanmar, Burma ve Birmanya olarak farklı şekillerde anılmaya da devam ediyor.

Güneydoğu Asya’da jeopolitik ve stratejik bir konuma sahip Myanmar; Bangladeş, Çin, Hindistan, Laos ve Tayland ile komşu. Ülkenin güneybatısı ise Hint Okyanusu üzerinde yer alan Bengal Körfezi’ne açılıyor. Önemli yeraltı zenginliklerini topraklarında barındıran ülkede, özellikle ‘sorunlu bölge’ olarak isimlendirilen Arakan eyaleti zümrüt, yakut, petrol, pirinç ve kereste bakımından oldukça zengin. Ülkenin başlıca doğal kaynaklarını ise petrol, kereste, kalay, antimon, çinko, bakır, tungsten, kurşun, kömür, mermer, kireçtaşı, değerli taşlar, doğalgaz ve hidroenerji oluşturuyor. Uluslararası ticaretin işleyişi noktasında büyük bir stratejik öneme sahip Myanmar, 676.578 kilometrekarelik yüzölçümü ile orta büyüklükte bir ülke.

Myanmar, son yıllarda insan hakları ihlalleriyle gündeme gelen anti-demokratik bir ülke. Ülkenin başındaki askeri cuntanın baskı ve zulüm politikalarından en fazla etkilenen insanlar ise ülkenin Arakan eyaletinde yaşayan ve “Rohingyalılar” olarak isimlendirilen Müslüman azınlık. Kendi öz yurtlarında esaret hayatı yaşayan Arakan Müslümanları, Budist cunta yönetiminin kendilerine uyguladığı asimilasyon, tehcir ve katliamlarla gündeme gelmektedirler. Eğitim, öğretim ve sağlık gibi en temel insani hakları ellerinden alınan Arakan Müslümanları’nın kimlikleri, kültürleri ve vatandaşlık hakları yok sayılmakta, hiçbir demokratik toplumsal hareketlerine izin verilmemektedir.

Güneydoğu Asya’da esas olarak Myanmar’ın Arakan (Rakhine) eyaletinde, mülteci olarak da Bangladeş, Pakistan, Malezya, Tayland, Avrupa ülkeleri ve Suudi Arabistan’da yaşayan Rohingya’lar, İslam inancına sahip Sünni bir halk olmakla birlikte, konuştukları dil itibarıyla Hint – Avrupa dil ailesinde yer almaktadır.

Rohingyalı Müslümanlar son zamanların en kötü şartlarında yaşayan ve her türlü işkence ve travmaya tâbi tutulan bir halk. Çoğunluğunu Budistlerin oluşturduğu yaklaşık 70 milyon nüfuslu ülkede (rakam tam olarak bilinmiyor), nüfusun yüzde 4 – 5’ini Müslümanların oluşturduğu tahmin ediliyor. Müslümanlar içerisinde ise ülkenin batısındaki bulunan Arakan (Rakhine) eyaletinde yaşayan Rohingyalı Müslümanların nüfusunun 1,5 milyon civarında olduğu belirtiliyor. Bu sayının yaklaşık iki katını oluşturan 3 milyon Rohingyalı mülteci ise Bangladeş, Pakistan, Tayland, Malezya, Suudi Arabistan ve Avrupa topraklarında yaşıyor.

Rohingyalı Müslümanların yaşadığı Arakan (Rakhine) eyaletinin başkenti, eski ismi “Akyab” olan “Sittwe”dir. Öte yandan, Arakan eyaletinin güneyinde, tarihsel olarak varlık süren Rakhine’lerin (Maghlar da deniyor) çoğunluğu teşkil etmesi kadar, iç göçlerle bölgeye gelmiş yoğun bir Budist nüfusu bulunuyor. Myanmar devleti, Rohingyalıları bu isimle kabul etmiyor, hatta onları kendi vatandaşı saymıyor. Bu sebeple, Budist Rakhinelere dolaylı olarak bölgeyi “Rakhine” olarak isimlendiriyor.

Ülkede Arakanlıların dışında başka değişik milletlerden oluşan Müslümanlar da bulunuyor. Bu Müslüman gruplar arasında, Çin’deki baskı rejiminden –özellikle Çin’in Yunnan şehrinden- kaçan Çinli Müslümanlar ile Burma’nın kuzeyinde bulunan Shan eyaletinde konuşlanmış “Panthay” Müslümanları bulunuyor. Bu gruplar da ülke içinde dönemsel olarak ülkenin değişik bölgelerine zorunlu göçe tabi tutuldular fakat Arakan’daki Müslümanlar kadar zulme uğradıkları söylenemez.

4 Ocak 1948’de bağımsızlığını kazanan ülkede, etnik azınlıklara siyasi karar süreçlerinde yer vermeme ve ülke içerisinde ‘birlik’ tesisi önemli bir sorun olarak on yıllardır süregeliyor.

Ülkenin kurucu aktörü olarak öne çıkan Aung San’ın, devletin temellerinin ırk önceliğine değil, demokratik haklar üzerine inşa edilmesi gerekliliği üzerinde durması o dönem için dikkate değer bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Ancak sonraki yıllarda iktidara gelen yönetimlerin politikaları nedeniyle, din ve etnik kimlik günümüze değin en öncelikli mesele olageldi.

MYANMAR VE ARAKAN TARİHİ

Myanmar devlet yönetiminin iddiasına göre, Arakan'da yaşayan Müslüman halk, bölgeye dışarıdan gelmiştir ve gelen bu insanları genel olarak Bangladeş'ten gelen balıkçılar oluşturmaktadır. Bu iddia gerçek dışıdır. Rohingyalılar, üzerinde yaşadıkları 50 bin km²'lik toprakların esas sahipleridir. Tarihleri milattan önce 3. yüzyılda kurulan Vesalı Krallığı'na dayanmaktadır. İslam'la tanışmaları ise 8. yüzyılda gerçekleşmiştir. Irk olarak Hint (Avrupa – Hint) ve Moğol (Avrupa – Moğol) etkileşimleri çerçevesindedir ve dilleri Güney Bangladeş'te kullanılan dile benzemektedir. Arakanlılar antropolojik özellikleri itibarıyla 'Indo-Mongoloid' sınıflamasına girmektedirler. 15. yüzyıl'da kurulan İslam Krallığı boyunca Arap alfabesini kullanmışlardır. Bölgedeki yer isimleri ve eşyaların adları gibi etimolojik olgular da bölgenin Budistlerden çok daha önce Müslümanların hâkimiyeti altında olduğunu göstermektedir.

Günümüzde hem belli bir coğrafyayı hem de bu bölgede yaşayan halkı tanımlamak için kullanılan *Arakan* adı ise *Rakhaing* kelimesinin İngilizceleşmiş halidir. Arakan ya da Rohingya olarak isimlendirilen halk ve coğrafya, tarihte *Roang*, *Rohang* veya *Roshang* olarak biliniyordu. Bununla birlikte, Rohingya'nın Arapça *Raham* kelimesinden türediğine dair görüşlere de rastlanmaktadır.

Bu görüşe göre, 1300 yıl önce Yemen'in Hadramevt şehrinden bölgeye gelen Arap-Müslüman tüccarlar aracılığıyla Arakanlılar İslam'la tanışmışlardır. Müslüman Arap tüccarların gemilerinden biri, Arakan adalarından birinde kayalara çarparak parçalanınca mürettebattan sağ kurtulanlar kıyıya çıkmış ve kurtuluşun verdiği sevinçle hayat buldukları bu adayı *Ardu'rrahmeh/ Rahmet Diyarı* olarak isimlendirmişler ve burada yaşamaya devam etmişlerdir. Yerel halkla evlenerek bölgenin yerli halkı arasına katılmışlar, böylece İslam dini de Arakan'ın dört bir yanına yayılmıştır. Hatta Arap tüccarlar diğer komşu adalara ve ülkelere de İslam dinini yaymak için tebliğci olarak gitmişlerdir.

İslam dini toplumda gittikçe kabul görmeye başlayınca, ülkenin kralı Naramaikla da İslam'ı seçerek Müslüman olmuştur. Böylelikle ilk kez 15. yüzyılda bölgede "Arakan İslam Krallığı" kurulmuştur. O tarihten bu yana, halkın çoğunluğu Müslüman olmasına rağmen aynı halktan oluşan Budistler de vardır. Arakan'ın iki yerli halkından Müslüman olanları Rohingya, Budist olanları ise Rakhineler (Maghlar) olarak isimlendirilmektedir.

Arakan İslam Krallığı kendine ait paralar bastırması, paraların üzerine kendi İslami kültürünü andıran figür ve yazılar nakşetmişler, Arap harfleri ile Kelime-i Şahadet yazdırmışlardır.

Müslüman olmasalardı veya iddia edildiği gibi Budist olsalardı bu tür yazılar yazmaları mümkün olmazdı.

1784 yılına kadar yaşayan Arakan İslam Krallığı, Burma'lularla girdikleri savaşlarda yenik düşmüşler ve ülkeleri işgal edilmiştir. Burma devleti işgal ettiği Arakan halkına büyük zulümler yaptığı için, bu topraklardan kaçışlar o zamanki komşulardan Hindistan'ın değişik şehirlerine, daha çok sınır komşusu olan Bengal eyaletine gerçekleşmiştir. O dönem, aynı zamanda Hindistan topraklarının adım adım İngiliz sömürmesine dönüştüğü bir dönemdir. Ticari bir şirketle Hindistan'a adım atan İngiltere, 1826 yılına gelindiğinde Güneydoğu Asya'nın yakınına işgal altına almıştır. Bu işgalden Burma da nasibini almış ve toprakları 120 yıl boyunca İngiliz işgal kuvvetlerinin elinde kalmıştır.

İngilizler Japonlar'a 1943'de yenilince, Burma'yı terk etmek zorunda kaldılar ve geride büyük bir kaos bıraktılar. Japonlar ülkeyi kısa süreliğine işgal etti. Arakan'da işgale karşı direniş örgütleyecek bir lider çıkmadığı için, Müslümanlar aralarında birlik sağlayamadılar. Bu durumu fırsat bilen Japonya taraftarı Budistler 100 binlerce masum Rohingya'yı kadın-çocuk-yaşlı demeden hunharca katlettiler. O günden bu yana katliam asla durmadı.

Budist Rakhineler yalnızca Japonya'ya değil, öncesinde İngilizlere de her fırsatta yardım ettiler. Gönüllü asker oldular. İngilizlere pirinç satmakta bir beis görmediler. Ama Müslümanlar İngilizlere yardım etmediler; aksine vatanlarını geri almak için onlarla savaştılar. Bundan dolayı İngilizlerin bölgedeki en büyük düşmanı Müslümanlar oldu.

Öte yandan, ülkenin bağımsızlığını kazanmasının öncesinde, 27 Kasım 1931-12 Ocak 1932 tarihleri arasında Londra'da düzenlenen Burma Konferansı'na katılan 24 delegasyon arasında Arakanlı Müslümanları temsilen kimse bulunmuyordu. Bununla birlikte, konferansta Arakan (Rhakin) bölgesinden etnik unsur olarak Budist Maghlardan oluşan bir heyetin varlığı dikkat çekiyordu. Konferans'ta Burma'yı temsil eden güçlerin Arakanlı Müslümanlara karşı ayrımcı tutum takınan "Thakin Partisi"nden olduğu dikkate alındığında, İngilizler ile Budist Burma elitleri arasında bir ortaklıktan söz etmek mümkündür.

Budistlerin kurdukları Thakin Partisi'ni İngilizler destekledi. Bu işbirliği sonrası, Müslümanlara karşı devamlı negatif propaganda yapılmaya başlandı. Hem silah desteği alan hem de lojistik destek gören Thakin Partililer, Müslümanlara karşı terör eylemleri yapmaya başladı. İngilizler, aynı etnik kökene ama iki ayrı dine mensup insanları birbirine düşman etti ve çatıştırmayı başardı.

1937 yılında Burma Hindistan'dan ayrıldı fakat hâlâ İngiliz sömürgesiydi. İngilizler ülkenin kuruluş görevini Müslümanlara yönelik terör eylemleri gerçekleştiren Thakin Partisi'ne verdiler. Müslümanlar, Arakanlı Budistlerle eşit nüfusa sahip olmalarına rağmen azınlık olarak adlandırıldılar ve ülke yönetiminde söz sahibi olamadılar. İngilizler devamlı olarak Müslümanların Budistler için büyük bir tehlike olduğunun propagandasını yapıyorlardı.

İlk olarak 28 Mart 1942'de Budist Rakhineli teröristler Minbya şehrinin Canbili köyünde yaşayan Müslümanlara saldırdılar. Köyde bulunanlar yaş ve cinsiyet ayrımı yapılmaksızın ve bunun yanı sıra hayvanlar vahşice katledildiler. Müslümanları öldüren kişilere Müslümanların malları ve yerlerinin hibe edileceği haberi İngiliz destekli radyodan ilan edilince, çok kısa bir zamanda tüm Arakan'da Müslümanlara yönelik katliamlar yayılmaya başladı. Sonuç olarak 150 binden fazla Müslüman bu katliamlar sonucu hayatını kaybetti. Katledilenler dışında, canını kurtarmak amacıyla bölgeden başka yerleşim yerlerine göç edenlerle birlikte Müslümanların Arakan'da ki sayısal varlığı daha da azaldı ve gerçekten azınlık durumuna düştüler. Bu olaylar sırasında bölgede bulunan Hindistan asıllı Müslümanlar da bölgeden uzaklaştırılmaya başlandı. Tüm baskı ve katliamlara rağmen Arakan'da kalmaya direnen yerli Rohingya Müslümanlarını bölgeden uzaklaştırmak için ise "Bunlar da Hintli Müslüman'dır" tezi ortaya atıldı. Gerçekle hiçbir ilgisi olmayan bu tez, günümüze kadar güncelliğini korumayı başardı. Bugünkü katliamların temelini de oluşturan bu tez ortaya atıldıktan sonra, her iki dinin mensupları birbirini düşman olarak bildi ve husumet o zamandan günümüze süregeldi.

1948 yılında İngiltere sömürgeci fiilen bitti. Yapılan antlaşmalarla Arakan bölgesi Burma'ya bırakıldı. Bunun en temel sebebi; Burmalıların Taylandlılar gibi İngilizlere hem asker ve yiyecek temin etmeleri, hem de ajanlık yapmalarıydı. Böylece İngilizler Arakan'ı Budist Burmalılara, Patani'yi de Budist Taylandlılara bıraktılar. O zamandan beri bu iki İslam beldesinde Müslümanlara yönelik sistematik bir devlet terörü işlemektedir.

İngilizlerin bölgeden çekilmesi sonrası kurulan yeni devletin anayasa hazırlıkları çerçevesinde, bağımsızlık sonrası Aung San liderliğinde Burma'da farklı toplulukların statüleri meselesinin değerlendirilmesi için Pang Long'da bir konferans düzenlenmesine karar verildi. Tarihi "Pang Long Konferansı" Ocak 1947'de yapıldı. Konferansa, Arakanlı Rohingyalar dışında ülkede yaşayan bütün halklar davet edilmişti. Konferans'ta, "etnik azınlıklara otonomi hakkı"nın da içeren anayasa taslağı kabul edildi. Müslümanlar, Panglong'da yer almamakla beraber, varlıkları Arakan'daki Budist Maghların siyasi

temsiliyetine devredildi. Söz konusu konferansta üzerinde uzlaşılan ‘etnik unsurların otonom hakları’ meselesi, Burmalıların lideri olan Aung San’ın bağımsızlıktan kısa bir süre önce aşırı Burma milliyetçilerince katledilmesiyle rafa kaldırıldı. Böylece, 1948 yılında gelen bağımsızlığın temelleri, “demokrasi, eşitlik ve otonomi” hakkına dayanan Panglong Konferansı’ndaki kararlar doğrultusunda yazılan Anayasa’ya değil, aşırı milliyetçilerin kaleme aldığı alternatif anayasaya dayanmaktadır. Bu anayasa, etnik unsurların varlığını tanımadığı gibi, ülkede etnik çoğunluğun baskı ve zulmünün ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Burma bağımsız olduktan sonra, Arakanlı Müslümanlar devamlı olarak Burmalı Budistlerin baskı ve katliamına maruz kaldılar. İşkence ve zulme daha fazla dayanamayan Müslüman halk silahlanmak zorunda kaldı. Yaşanan çatışmalar sonrası her iki taraftan da büyük kayıplar verildiğini gören Burma devleti şeytani bir plan yaptı. Burma devlet başkanı Müslümanların güçlü olduğu Butidaung ve Maungdav şehirlerini ziyaret ederek Müslümanlara “eşit vatandaşlık” vaadi karşılığında Müslümanların silahlarını bırakmasını istedi. Müslümanlar bu yalan vaatlere kanarak silahlarını bırakıp teslim olunca, hepsi idam edildi. Yönetime karşı yeni bir mukavemette bulunacak kimse kalmayınca, Budist Burma devleti sistematik şekilde katliam ve şiddet uygulamalarına devam etti.

1962 yılında General Ne Win başkanlığındaki askerler yönetime el koydular ama Arakan’da yaşayan Müslümanlar açısından olumlu bir gelişme yaşanmadı. Hatta Müslümanlara yönelik zulüm politikaları daha da arttı. Müslümanların tüm mallarına ve mülklerine el konuldu. Daha sonra da kimlikleri yok sayıldı. Kimliği ve malı olmayan Müslümanlar vatandaş olarak kabul edilmemeye ve “Bangladeş’ten gelmiş kaçak balıkçı köylüleri” olarak lanse edilmeye başlandı. Devlet dairelerinde çalışan tüm Arakanlı Müslümanlar görevlerinden uzaklaştırıldı. Bölgeye Bangladeş’ten getirilen Budistler yerleştirilip, demografik yapıda değişim hedeflendi. Buda’nın öğretisine göre “insan öldürmek yasak” olmasına rağmen, Budist din adamları “Müslümanları öldürmenin dinen yasak olmadığı” fetvası vermişlerdi. Askeri cuntanın baskısı ile Budist din adamları “Müslüman kadınların kaçırılmaları ve tecavüze uğramaları” için azmettirici beyanlar vermekten kaçınmadılar. Arakan eyaletinde yaşayan Müslüman halkın evlerine sıklıkla baskınlar düzenlendi. Halk canını kurtarmak için dağlara kaçıp, oralarda yaşamaya başladı. Budist Rakhineler her ne kadar Rohingyalı Müslüman öldürürse öldürsün, hiçbir şekilde suçlanmıyor ve ceza almıyorlardı. Devlet himayesindeki Budist milis güçler, toprak elde etmek için sürekli olarak Müslüman katletmeye başladılar.

Milislerin yanı sıra, askeri cunta da değişik adlarla onlarca plan yaparak Arakanlı Müslümanları topraklarından atmak ve bölgeyi tamamen Budistlerin kontrolüne vermek maksadıyla baskı ve katliamlar yaptılar. Bu olaylar sonucu binlerce insan katledildi, milyonlarca ise başka ülkelere göç etmek zorunda kaldılar. En fazla göç, komşu ülke Bangladeş'e gerçekleşti. Müslümanlar, Burma ile Bangladeş arasında resmi bir sınır olmamasının avantajı ile botlarla ve sallarla Naf nehir yolunu kullanarak Bangladeş'e rahatlıkla geçebiliyorlardı. Fakat bu geçişler sırasında da büyük katliamlar yaşandı. Naf nehrine kıyısı bulunan Burma yakınlarındaki Maungdaw şehri ve nehirden 12 kilometre içerideki Bulhidaung şehirlerinde sistematik bir şekilde Rohingya Müslümanları katledildi.

Şiddet olayları 1990'lı yıllarda yine tırmanışa geçti. Yüz binlerce Arakanlı yine saldırıya uğrayıp evleri yakıldı, kadınları, kızları ve küçük çocukları kaçırılmaya başlandı. Çareyi yine göç etmekte bulan Müslümanlar, bu göçler sırasında yine ilkel sal ve botlarla Bangladeş'e mülteci olarak gelmek zorunda kaldılar. Müslümanlardan boşalan yerlere ise yine dışarıdan getirilen Budistler yerleştirildi. Bölgeye yerleşen Budistlere devlet eliyle yapılan maddi yardımların yanı sıra, birçok da imtiyaz tanındı. Boşta olan çeşitli arazilere Budist tapınakları inşa edildi, Müslümanların mezarlıkları ve tarihi eserleri tamamen yok edildi. Böylelikle bu bölgenin Müslümanlara ait olduğunu kanıtlayacak tüm belgeler, deliller ve yapılar ortadan kaldırıldı. Yeni yapılan tapınakların hepsinin yapılış tarihi çok eski tarihler olarak gösterilmeye başlandı. Yer isimleri de kültür emperyalizmden nasibini aldı. İslam döneminden kalma tüm şehir ve köy isimlerinin adları değiştirildi; Arakan'ın şimdiki başkenti olan Sitve şehrinin asıl adı "Akyab" ve daha bunun gibi yüzlerce yerleşim birimi bu uygulamadan payını aldı.

Bölgede yaptığımız incelemeler sırasında tespit ettiğimiz rakamlara göre, cuntanın işbaşına geldiği 1962 yılından, milenyum başlangıcı olan 2000 yılına kadar 35.000 Arakanlı Müslüman öldürüldü. Yüzlerce kadına tecavüz edildi ve Müslümanların tüm mal varlıklarına el konuldu. Devletin iletişim araçları İslam dini hakkında yalan ve iftiralar yaymak için kullanıldı. Arakan Müslümanları her yıl sistematik şekilde gerçekleşen baskılar sonucu evlerini terk ederek, komşu ülkelere mülteci olarak veya kaçak yollarda giriş yaptılar.

Myanmar, 2007 yılında bir "renkli devrim" girişimine sahne oldu. "Safran Devrimi" adı verilen ve Budist rahiplerin büyük bir rol oynadığı bu girişim başarısız olmasına karşın, ülkede 2008 yılında ilan edilen yeni anayasanın ardından, 2010 yılında gerçekleştirilen seçimler sonucunda cumhuriyet rejimine geçiş yapıldı. Myanmar ordusunun desteğine sahip "Birlik, Dayanışma ve Kalkınma Partisi"nin seçimleri yüzde 80'lik bir oy oranıyla kazandığı

ilan edildi. Bu sonuç, seçimlerde geniş çaplı usulsüzlüklerin yaşandığını iddia eden diğer siyasal hareketlerin itirazlarına karşın değişmedi.

Cuntanın isteği dışında hareket eden veya düşünen her kim varsa, hepsi düşman olarak görüldü ve suçlu muamelesi yapıldı. Bu muameleden özellikle Arakan bölgesindeki Müslümanlar büyük bir pay aldılar, baskı ve soykırıma uğradılar. Müslümanların değişik aralıklarla uğradığı ve Arakan'ı onlara yaşanmaz kılan baskı ve zulümler Haziran 2012'den sonra büyük bir ivme kazandı.

OLAYLARIN ÇIKIŞ SEBEPLERİ

Myanmar bağımsızlığını kazandığı 1948 yılından itibaren aralıklarla, 1962 yılından beri ise tümüyle askeri cunta yönetiminde kaldı. Ancak 2011 yılında yapılan parlamento seçimleri sonucu, askeri cunta etkinliğini büyük oranda kaybetti. Parlamentoya sivil siyasi isimler de girmeyi başardı.

Bu seçimlerde, Arakan Müslümanları da başkent Yangon'da bulunan parlamentoya, 46 temsilci göndermeyi başardı. Ancak askeri cunta buna müsaade etmedi, yalnızca 3 temsilcinin parlamentoya girmesine izin verdi. Gasp edilen 43 parlamento sandalyesi ise Budistlere verildi. Seçimler sırasında, Rohingyalılara kimlik verileceği açıklandı. 16 Ekim 2011 tarihinde Myanmar'da kurulan yeni hükümet, kayıtlı Rohingyalı mültecileri geri almaya karar verdi. Bu büyük ve tarihi bir gelişmeydi. Eğer bir aksilik olmazsa ve askeri cunta değişik bir manevra yapmazsa, 2014 yılında Myanmar'da yeni seçimler yapılması da karara bağlandı. Ancak, 2012 yılın sonlarına doğru seçmen kütüklerinin belirlenecek olmasının öncesinde Müslümanlara yönelik saldırıların başlaması, Myanmar yönetiminin Müslümanlara karşı tutumunda bir değişiklik olmadığını ortaya koyması ve Müslümanlara yönelik saldırıların altında yatan sebeplerin ardında nasıl bir hesabın yattığını göstermesi açısından dikkate değer. Çünkü seçimlerden önce Arakan'daki Rohingya nüfusu azaltılarak, seçimlerde Budistlerin etkin olması hedeflenmişti. Bunun yanı sıra, son iki yılda Arakan eyaletinde ortaya çıkan doğalgaz rezervlerinin ekonomik değerinin oldukça büyük olması ve Myanmar yönetiminin bu rezervlerden Rohingyalıların yararlanmasını istememesi, olayların başlamasında diğer önemli bir etken olarak gösterilmektedir.

Olayları tetikleyen asıl gelişme ise 2012 Mayıs ayının sonunda Ramri kentinde Budist bir rahibenin üç Rohingyalı Müslüman'ın tecavüzüne uğradığı ve öldürüldüğü yalan haberinin

yayılmasına dayanıyor. Bu haber tüm medya kuruluşlarınca flaş haber olarak verildi. Gale yana gelen ve “namuslarını temizleyeceklerini” dile getiren Budistler, intikam yeminleri eşliğinde sokaklara döküldü. Bunda, medyanın taraflı yayınları kadar, “Tanrı’nın emri gereği intikamın şart olduğunu” sesli şekilde dillendiren Budist rahipler etkili oldu.

3 Haziran günü Umre ziyaretinden dönen Rohingya Müslümanların bulunduğu otobüse Budistlerce saldırı düzenlendi. Bu olay sonucu 10 Müslüman linç edilerek vahşice katledildi.

Bununla yetinmeyen saldırganlar, Moundaw’daki Müslümanlara Cuma namazı çıkışı saldırdılar, evlerini ve işyerlerini yağmaladılar. Güvenlik güçlerinin adeta seyirci kaldığı bu saldırılar sonucunda onlarca Müslüman sokak ortasında katledildi ve cesetleri hemen toplanarak bilinmeyen bir yerde yakıldı. Böylece katliamın delilleri ortadan kaldırılmaya çalışıldı ve sonrasında olaylar dalga dalga tüm eyalete yayılmaya başladı. Nihayet eyalet başkenti Sitve’ye (Akyab) sıçrayan olaylar sonucu 1,5 milyonun üzerindeki Müslüman’a yönelik yoğun bir Budist saldırısı başlatıldı. Olaylar bu yönde cereyan ederken, basın yayın kuruluşları tam tersi haberler yapıyor, Müslümanların Budistlere saldırdığını ve öldürdüğünü iddia ediyorlardı. Bu yayınlarla ülke ve dünya kamuoyu yanıltılarak binlerce Müslüman tutuklandı. Camiler kuşatıldı, halka sokağa çıkma yasağı getirildi. Ancak Budist halk bu yasaktan muaftı. Devlet güçleri destekli “Lon Thein” milis teröristleri Müslümanların evlerini basarak katliamları artırdılar, evini yaktıkları Müslümanları da bölgeden göçe zorladılar. Halk ilkel botlarla Bangladeş’e doğru kaçmaya başladı. Olayların kısa süreli ilk bilançosu korkunçtu. 6 binden fazla Arakanlı Müslüman katledildi, 13 bin kişiden haber alınamıyordu.

İkinci katliam dalgası ise 24 Ekim 2012’de başladı. Kurban Bayramı arefesinde başlayan olaylar neticesinde de 1000’e yakın ev yakıldı, 3 bine yakın Rohingya Müslüman sivil katledildi.

3 Ocak 2013, Perşembe geces i Başkent Akyab’ta bulunan Müslüman tüccarlara yönelik yeni bir katliam dalgası başlatıldı. İşyerleri gece karanlığından yararlanılarak yağmalandı, 18 işadamı evlerinden alınarak kaçırıldı. Bunlardan bazıları, fidye istenerek serbest bırakıldılar ancak bazıları hâlâ kayıp. Devlet yetkilileri ise böyle bir olayın olmadığını belirtiyorlar.

DEVLET ELİYLE TERÖR

Myanmar'da devlet destekli "Lon Thein" Budist teröristlerinin Müslümanların köylerine ve işyerlerine saldırıları doruk noktasına ulaştı. Budist teröristler tüm bölgeyi Müslümanlardan arındırmak için elinden gelen tüm zulmü Müslüman halka uygulamaktan çekinmiyor.

Ülkedeki askeri cuntanın başı olan Thein Sein, yaptığı açıklamada, "Tek çözümün Rohingya Müslümanların topluca ülkeden sürülmesi veya başka üçüncü bir ülkeye gönderilmeleri olduğunu" açıkladı. Öte yandan Myanmar'ın Hong Kong elçisi Ye Nane Aung'un Güneydoğu

Asya Ülkeleri Birliği toplantısında diğer ülke yetkililerine iletildiği mektubun içeriği, Myanmar'daki cuntanın ırkçı bakış açısını tam olarak yansıtıyordu. Mektupta, "Rohingyalıların Myanmarlı olmadığı" ileri sürülüyor ve "ciltleri yumuşak ve pürüzsüz, yakışıklı Myanmarlıların aksine, Rohingya'ların fotoğraflarından onların teninin 'koyu kahverengi' olduğunu görüyorsunuz" ifadesi yer alıyordu.

Burma'daki rahiplerin hazırladıkları bir broşürde ise Arakanlı Müslümanlar "vahşi doğallı" olarak nitelendiriliyordu. Hatta Budist rahiplerin lideri Ashin Htawara daha da ileri giderek, Londra'da düzenlediği bir toplantıda, Rohingya'lar için toplama kampları kurulmasını teklif ederek, hükümetinden Arakan Müslümanlarını "doğdukları topraklara geri göndermesini" istemekten çekinmedi.

KOMŞU ÜLKE BANGLADEŞ'İN TAVRI

Bangladeş'in "Cox's Bazaar" bölgesinde ve kamplarında 1,5 milyon Arakanlı Müslüman gayri resmi olarak, 30 bini ise mülteci olarak yaşıyor. Bangladeş 144 bin km²'lik küçük bir yüzölçümüne karşılık, 160 milyonluk devasa bir nüfusa sahip bir ülke. Ekonomik sıkıntılarla boğuşan Bangladeş'te halkın büyük bir kesimi açlık sınırının altında yaşıyor. Doğal olarak, ülkenin dışarıdan gelecek yeni mültecilerin beslenme ve barınma ihtiyaçlarını giderecek imkânları yok. Bu sebeple, Bangladeş yönetimi yeni göçlere engel olmak amacıyla Arakan sınırını Haziran 2012'de kapattığını açıkladı. Böylece, Arakanlı Müslümanlar adeta ölüme terk edildi. On binlerce insan ilkel kayıkları ile aç, bitkin ve hasta bir şekilde geri dönmek zorunda kaldılar. Evleri ve kalacakları yerleri olmayan bu insanlar ormanlarda ve dere kenarlarında hayata tutunmaya çalışıyorlar.

Ancak Bangladeş yönetimi, insani yardım kuruluşları ile koordineli bir şekilde çalışmış olsa, Arakanlı mülteciler onlara bir külfet değil aksine yeni bir ticaret kapısı dahi olabilirdi. Bunun gerçekleşmemesinin en temel nedenini ise Bangladeş yönetimini oluşturan Şeyh Hasina Vecid hükümetinin insani değerlerden daha çok kendi etnik milliyetçi değerlerine önem veren bir siyaset izlemesi oluşturuyor. Hükümetin bu politikası, kendi halkının çoğunluğunun ve dünya kamuoyunun tepkisini çekmesine rağmen, Vecid ve hükümeti herhangi bir geri adım atmıyor. Bangladeş yönetiminin bu tavra sahip olmasının sebebini ise yapılan şu açıklama oluşturuyor:

"Eğer biz kapılarımızı mültecilere açacak olursak, o zaman Arakan bölgesinde kimse kalmaz, herkes buraya gelir. Zaten Myanmar yönetiminin istediği de budur."

Bu tablo, oraya yapılacak yardım çalışmaları açısından önemli bir gerçeği ortaya koyuyor: Arakan Müslümanlarına yönelik yapılacak her türlü yardım ve çalışma, Bangladeş'teki kamplar için değil Myanmar'ın Arakan bölgesine yapılmalıdır. Oradaki şartları iyileştirip Müslüman halkın göç etmemesini sağlamak ve onların yaralarını içerdeki kamplarda ve köylerde sarmak daha rasyonel bir hareket olacaktır.

Şu bir gerçek ki; mevcut yükün altından Bangladeş tek başına kalkamaz. Ancak, Bangladeş yönetimi diğer İslam ülkelerinin yanı sıra, Arakan'a ilgi gösteren tüm yardım kuruluşları ile irtibatı keseceğine daha da artırmalıdır. Kamplardaki hayatın iyileşmesinin önünde engeller oluşturan Bangladeş hükümeti bu uygulamasından vazgeçerek, eğitim, sağlık ve en azından temel haklar konusunda iyileştirmelere mutlaka gitmelidir. Kamplarda yapılacak iyileştirmelerin yanı sıra kamp sakinlerine çeşitli haklar verilirse ve yeni mültecilerin

gelmesinden çekinen Bangladeş hükümetinin bu kaygısının giderilmesi yönünde çeşitli adımlar atılırsa kamplardaki hayat hızla normalleşebilecektir.

Birleşmiş Milletler ve Müslüman ülkelerin büyükelçilerinin yaptıkları açıklamalara göre, ülke içinde sağlıksız koşullarda 4-5 adet kamp bulunuyor. Kamplarda yaşayan insanlara gıda, sağlık hizmetleri ve barınma için gerekli çadırlar ulaştırılmıyor.

Tüm bu olumsuz tabloya rağmen, bazı yardım kuruluşları ve devletlerin bu trajedi karşısında hemen harekete geçtiğini ve insani yardımları hemen bu kamplara ulaştırmayı başardığını belirtmek gerekiyor. Özellikle Bangladeş'teki kamplarda yaşayanlara bir şekilde yardım dağıtılıyor. Ancak Arakan bölgesinde açlık ve hastalıklarla boğuşan insanlara yardım götürülemiyor. Bazı yardım kuruluşlarının faaliyetlerini Bangladeş yasakladı. Myanmar devleti yardım taleplerine izin vermiyor. BM'nin yaptığı yardımları ise kendi halkına dağıtıyor.

KAMPLARDAKİ HAYAT VE MÜLTECİLİK

Myanmar yönetimi asimilasyona tâbi tuttuğu Arakanlı Müslümanları her fırsatta kendi topraklarından atmayı ve onların yerlerine dışarıdan getirdiği Budistleri yerleştirmeyi milli bir politika haline getirdi. Bundan dolayı milyonlara varan Rohingyalı Müslüman değişik ülkelerde mülteci veya kaçak olarak yaşamaya mahkûm edildi.

Hali hazırda Arakan dışında yaşayan ve mültecilik statüsü tanınmış ya da tanınmamış çok sayıda Arakanlı Müslüman bulunmaktadır. Tahmini rakamlarla; Suudi Arabistan'da 500.000, Pakistan'da 200.000, Avrupa'nın değişik ülkelerinde 15.000, Malezya'da 10.000'e yakın Arakanlı Müslüman mülteci yaşamaktadır. En çok Arakanlı mültecinin bulunduğu ülke ise Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)'nin de faaliyet gösterdiği Bangladeş'tir. Bu ülkeye 1991-92 yıllarda sığınmış yaklaşık 300.000 Arakanlı Müslüman bulunmaktadır. Resmî rakamlara göre 2005 yılı itibarıyla Bangladeş'te BMMYK'nın gözetiminde 33 bin ila 37 bin mülteci bulunmakta ve bu mültecilerin 12 bini Bangladeş'in güneyindeki Nayapara'da, 8 bini Kutupalong'da, 13 bini ise Leda'da bulunan mülteci kamplarında barınmaktadır. Ziyaret ettiğimiz ve adeta birer toplama kampını andıran bu kamplar, derme çatma kulübelere oluşmakta ve fiziki şartları itibarıyla oldukça kötü ve sağlıksız durumdadır. Bu kamplardan Kutupalong olanı, gayri resmi olarak yaklaşık 100 bin kişiyi barındırmakla birlikte, BM tarafından tanınan resmi mülteci kampı hüviyetinde değildir. Bu kampta yaşayan mülteciler açlık ve yoklukla baş etmekte oldukça zorlanmaktadır.

Bangladeş'te kamplar dışında kalan ormanlık alanlarda ve köylerde ise yine 100 binin üzerinde kayıt dışı Arakanlı mültecinin hayatta kalma mücadelesi verdiği tahmin ediliyor. Bu kişilerin yaşadığı yüksek dağlara yardım kuruluşlarının gitmesine de Bangladeş hükümeti izin vermiyor.

Elimizde bulunan bu rakamlar, yaşanan insani kriz ve trajedinin sadece görünen yüzü. Myanmar merkezli bu soruna evrensel boyutta bir tepki yükselmedikçe de bu insanlık trajedisi kaçınılmaz olarak devam edecek. Ölü ve yaralı sayısı daha da yükselecek, Bangladeş ve daha başka güvenli yerlere mülteci akınları sürecek.

Diğer yandan, Bangladeş'e kaçak yollarla gelen fakat resmi mülteci statüsünde olmadığı için kamplarda barınamayan insanlar, ya daha önce Bangladeş'e gelen akraba ve dostlarının yanında yaşıyorlar ya da Bangladeşli toprak ağalarının çiftliklerinde kaçak işçi olarak

çalışıyorlar. Kaydı olmayan bu “yasadışı göçmenlerin” sayısı Bangladeş basınına göre 200 bin dolayında, Arakan Tarih Topluluğu (Arakan Historical Society) rakamlarına göre ise yaklaşık 300 bin civarında.

Bangladeş kamplarında çocuklar ortalama olarak 7 yaşını göremeden hayatını kaybediyor. Kadın ölümleri ise dünya standartlarının oldukça üstünde. Kamplarda sağlıksız şartlarda yaşayan çocuklar değişik hastalıklarla daha küçük yaşlarda tanışıyor. Sağlıksız bir ortamda ve eğitim olanaklarından mahrum büyüyen bu çocukların geleceği daha şimdiden karanlık. Kamplardaki mültecilerin birçoğu oldukça fazla çocuğa sahipler. Her ailenin ortalama 9 ila 12 çocuğu var. Aşırı doğumdan dolayı kadın ölümleri dünya ortalamasının üstünde seyrediyor. Kadın ve çocuk ölümlerinin bir an önce durdurulması için acil tedbirler alınması ve kamplardaki insanlara gerekli eğitimlerin verilmesi gerekiyor.

Bir başka sorun da, kızların küçük yaşta evlendirilmesi. Bunun değişik sebepleri var: Biraz büyüüp ergenlik çağını geçen kızlar BM'nin ve Bangladeş'in kontrolündeki kamplardan kaçırılıyorlar. Aileler, kızlarının kaçırılmasını önlemek için çözümü erken yaşta evlendirmekte bulmuşlar.

Öte yandan, Arakanlı Müslümanların çok çocuk yapmasının bir başka nedeni de fazla nüfusa sahip olmayı istemelerinden kaynaklanıyor. “Ne kadar çocuk, o kadar güç!” diye düşünüyorlar. Ancak sağlıksız ve kısa ömürlü fazla nüfus kime ne yarar getirebilir?

Bangladeş'te ziyaret ettiğimiz bir diğer bölge, Cox's Bazaar şehrindeki Teknaf sınır bölgesiydi. Buradaki kamplara yaptığımız ziyarette on binlerce mültecinin sağlıksız ve zor koşullarda yaşam mücadelesi verdiğini gördük. BM kayıtlarına göre, buradaki kamplarda 30 bin civarında mülteci yaşıyor. Bu kamplarda en büyüğü 20–25 m2 olan derme çatma barakalarda, ortalama 10–14 nüfustan oluşan aileler yaşıyor.

Kamplarda neredeyse hiç yaşlı insan görmedik. Çünkü insanlar ya açlığa ya da günümüzde basit sayılan hastalıklara kurban gidiyor. Yetersiz beslenmeye bağlı hastalıklar sadece çocuklarda değil, yetişkin insanlarda da yaygın olarak bulunuyor.

Yıllar boyunca binlerce Rohingya, Bangladeş'in yanı sıra diğer komşu ülke Tayland'a iltica etti. Güncel rakamlara göre, Tayland-Myanmar sınırında bulunan 9 kampta yaklaşık 111.000 mülteci barınıyor. Ancak mülteciler, sıklıkla Tayland güvenlik güçlerinin kötü muamelesine uğruyor. Örneğin; Şubat 2009'da Tayland ordusunun 190 Rohingya mülteciyi botlara istifleyerek açık denizlere sürdüğü kayıtlara geçmişti. Mültecileri taşıyan toplam 5 bottan 4'ü

batmış ve biri karaya oturmuştu. Tayland Başbakanı Abhisit Vejjajiva, 12 Şubat 2009'da yaptığı bir açıklamada, “Bazı durumlarda Rohingya halkının, açık denizlere salındığını” kabul etmiş ama bu vahşeti yapanlara hiçbir soruşturma açmamış ve sorumluları cezalandırma yoluna gitmemişti. Endonezya makamları tarafından kurtarılan bu mültecilerden bir grup, Tayland ordusuna bağlı askerlerce işkenceye uğradıktan sonra açık denizde terk edildiklerine dair üzücü hikâyeler anlatmışlardı.

Resmî yardım olanaklarından çoğunlukla yararlanamayan, korunmasız hâlde ve çok zor koşullar altında yaşayan bu insanlar, kendilerini zorla geri göndermek isteyen Bangladeşli yetkililerin çeşitli fiziksel ve psikolojik baskılarıyla karşılaşmakta, geri dönmek istemeyen mülteciler gözaltına alınmakta, ardından geri dönmeyi kabul ettiklerine dair bir belge imzalamakta ya da tutuklanmaktadırlar. Geri dönmek istemeyen ailelerin yiyecek karnelerine el konulduğu, bazılarında işkence edildiği, bazılarının ise aniden kampın başka bölümlerine gönderildiği ya da barınaklarına zarar verildiği bilinmektedir. Ailelerin bu şekilde bölünmesinin sonuçları ise oldukça yıkıcı olmaktadır. Baskılar sonucunda birçok mülteci geri dönmek yerine kamptan kaçmayı tercih etmekte, aile reisi kamptan kaçtıktan sonra eş ve çocuklar tamamen çaresiz kalmaktadır. BMMYK ise olaylar karşısında sessizliği korumaktadır.

Bangladeş, BMMYK ve Myanmar üçlüsü, Bangladeş'teki mültecilerin durumuyla ilgili bugüne kadar bir anlaşmaya varamamış, bulunan çözümler uygulamaya konulamamıştır. Zira sunulan çözüm önerileri sorunun asıl kaynağına inememiş, aksine sorunları daha da içinden çıkılmaz hâle getirmiştir. Burada esas sorulması gereken soru şudur: “Acaba sorun çözülmek isteniyor mu?”

KAMPLARDAKİ TEHLİKE

Ziyaret ettiğimiz kamplarda sağlıksız koşullarda yaşam m¼cadelesi veren Arakanlı M¼sl¼manlar yeme, i¼me, barınma, eğitim, sağlık olanaklarının ne zaman d¼zeleceđini ve geleceklerinin ne olacağını, ne zamana kadar bu kampların ilkel koşullarında yaşayacaklarını bilmiyorlar.

Fakirlik, cehalet ve kalabalık n¼fus nedeni ile aile reisleri ailelerine tam anlamı ile gerekli ihtimamı g¼steremiyorlar. Bundan dolayı da kamplarda yaşayanlar değişik art niyetli kişi, kurum ve devletler tarafından suiistimale son derece a¼ık durumdalar. Gerek Myanmar, gerek ise Bangladeş'te Arakanlı m¼ltecilerin kaybolan k¼¼¼k erkek çocukları ile ka¼ırılan gen¼ kızlarının sayıları her ge¼en g¼n artmaktadır. Kızların fuhuş ¼etelerinin, erkek çocukların ise organ mafyasının eline d¼řt¼đ¼ kaydediliyor. Bundan dolayıdır ki, d¼nyanın ¼eřitli b¼lgelerinde organ bekleyen hastaların, komşu ¼lkeler Tayland, ¼in ve Hindistan gibi ¼lkelere organ nakli i¼in yoğun olarak gittiği ifade ediliyor. ¼zellikle b¼brek naklinin bu ¼lkelerde hem ¼ok ucuz hem de ¼ok reva¼ta olduğunu ¼đreniyoruz. D¼nyada m¼lteci sorunu olan diğer ¼lkelerde olduğu gibi, bu b¼lgede de İsraili bazı kişilerin organ nakli ile ilgilendiği ifade ediliyor.

B¼lge devamlı yağışlı olduğu i¼in, yağmur ve nemden dolayı değişik hastalıklar hemen hemen herkesin ortak řik¼yeti. Yokluktan dolayı adeta bir ¼det haline gelen yalın ayakla gezme sonucu meydana gelen hastalıklar olduk¼a reva¼ta. B¼lgedeki tek ge¼im kaynağı pirincin ekimi i¼in oluşturulan ¼eltik tarlalarında yarı ¼ıplak ve yağmur altında ¼alıřmak zorunda kalındığı i¼in, zat¼rree artık normal karşılanan bir hastalık durumunda. Vahşi hayvanların saldırıları ve ¼eřitli b¼ceklerin sokması sonucu ¼lenlerin sayısı da hi¼ de azımsanmayacak bir yek¼n tutuyor.

ETNİK VE DİNİ AYRIMCILIK

Ülkede gerçekleşen insan hak ihlalleri hem dini hem de etnisite içerikli. Bunun yanı sıra, ülkenin ve bölgenin ekonomik değerinin olması başka bir etken. Budist yönetim ve Budist inancına sahip kanaat önderleri devamlı surette Rohingya'lara karşı halkı kışkırtmaktalar. Onların mallarını, canlarını ve hatta ırzlarının kendilerine bir hak olduğunu sürekli olarak ilan etmektedirler.

Budistler, Myanmar'ın çoğunluğunu teşkil eden halktan ten ve renk bakımından ayrı olan Rohingya'ları kendilerinin bir parçası olarak görmemektedirler. Onlara göre, ülkede "Azınlık" diye bir şey yoktur. Halk ya Myanmarlı'dır veya değildir. Kendileri dışındaki yüzde 30'luk azınlığı yok saymaktadırlar. Sadece Müslümanlara karşı değil, diğer küçük azınlıklara mensup olan halklara da zulmetmektedirler.

Myanmar askerî yönetimi, 64 yerli ırkın yaşadığı ve 200 farklı dil ve lehçenin konuşulduğu ülkede, etnik azınlıkları sistematik baskı ve ayrımcılık politikalarına maruz bırakmaktadır. Ülkenin yüzde 68'ini Burmalılar, yüzde 9'unu Şanlar, yüzde 7'sini Karenler, yüzde 4'ünü Budist Rakhineler, yüzde 3'ünü Çinliler, yüzde 2'sini Monlar, yüzde 2'sini Hintliler, kalan yüzde 5'ini ise aralarında Arakanlı Müslümanların (Rohingyaların) da bulunduğu diğer etnik gruplar oluşturmaktadır. Bu gruplardan Arakanlı Müslümanların, Şanların ve Karenlerin sistematik olarak Burma yönetiminin baskılarına maruz kaldıkları biliniyor.

POLİTİK VE EKONOMİK SEBEPLER

Ekonomik olarak bölgede son yıllarda çıkan doğalgaz ve petrolün rezerv değerinin yüksek olması, bölgeye olan ilginin artmasına da vesile oldu. Zaten daha önceden buralarda bulunan değerli taşların varlığı yeterince ilgi topluyordu. Bölgede Çin'in önemli çıkarları bulunmaktadır. Gaz ve petrol, borularla bu bölgeden Çin'e aktarılmak istenmektedir. Öte yandan ABD'de de bu madenlerin yine borularla Bangladeş üzerinden kendi pazarlarına iletilmesi istenmektedir. Dışarıda emperyalistlerin çıkar savaşı sürerken içerde bir azınlık yok edilmekte ve modern dünyanın gözleri önünde karanlık devirlerin işkenceleri yapılmaktadır.

ASKERİ CUNTANIN GERÇEKLEŞTİRDİĞİ HAK İHLALLERİ

Burma'nın İngilizlerden bağımsızlığını kazanmasının öncesinde ve sonrasında Arakan Müslümanlarına yönelik baskı ve şiddet sistematik olarak hep var olduğu gibi, 1962'de gerçekleşen askeri darbe döneminde daha da arttı. Rohingyalar, askerî yönetim altında sorgusuz tutuklanma, işkence gibi pek çok haksız ve hukuksuz muameleye maruz kaldı, tüm hak ve özgürlükleri ellerinden alındı. Yaşam ve hayat hakkı tanınmayan insanlar ormanlarda ilkel bir yaşama itildi.

Ülkede Müslümanların ortaokul, lise ve üniversiteye gitmesi yasak. Cunta yönetimi, Müslümanların cahil kalması için her türlü yolu deniyor. Çocukların ancak ilkokul seviyesinde eğitim almalarına izin veriliyor. Ancak din değiştirip Budist olurlarsa o zaman yüksek öğretime devam edebiliyorlar.

Müslümanların dini özgürlüğü oldukça kısıtlı. Kur'an-ı Kerim'i okumak ve başkalarına öğretmenin cezası idam. Camilerden yüksek sesle ezan okumak yasak. Ayrıca cemaatle namaz kılınması da yasaklanmış durumda. Camiler bir bahane bulunarak kapatılıyor ve yeni camilerin yapımına izin verilmiyor. Kapatılan camilerin bahçesine büyük ebatlarda Buda heykelleri dikerek, zamanla bu tür mekânları birer Budist tapınağı haline getiriyorlar. Arakan bölgesinde yüzlerce küçük Budist tapınağı inşa edilmiş durumda. Son 20 yılda ülkede hiçbir surette cami yapımına izin verilmediğini öğreniyoruz.

Bölgede yeni ev yapmak da izne tabi. Yeni ev yapacaklar evlerini betonarmeden değil tahta ve keresteden yapmak zorundalar. Müslüman halk tarafından yaptırılan evler kendilerine değil, devlete ait sayılıyor. Eğer bir şekilde bu evlerde zarar oluşur veya yanarlarsa, ev sahibi sorumlu tutuluyor ve devletin evini yaktığı gerekçesiyle altı yıla kadar hapis cezasına çarptırılıyor. Bunu bilen Budist milis kuvvetleri ilk olarak köylere baskın yaptıklarında evleri yakıyorlar. Hem evi yakılmış hem de devlete karşı suçlu duruma düşen Müslümanlar eğer hâlâ hayatta iseler, kaçıktan başka çare bulamıyorlar.

Bir diğer yasak da kurban ibadetine yönelik. Kurban bayramında kurban kesimi resmi idarece yasaklanmış durumda. Kesenler yakalandıklarında hemen cezalandırılıyorlar. Kurban kesimi çok büyük gizlilik içinde yapılıyor.

Öte yandan, vefat eden Müslümanlar İslami usullerle defnedilemiyor. Budist yönetim Müslümanların kendilerine ait mezarlık oluşturmalarına ve dini cenaze töreni düzenlemelerine izin vermiyor. Şayet gömülen kişi Müslümansa, zaten kimliksiz statüde olduğu için, naşı

gömüldüğü yerden çıkartılarak, gömülmedi ise direkt güvenlik güçleri tarafından naşına el konularak bilinmeyen bir yerde yakılıyor.

Ülkedeki Müslümanların hukuki hakları ticari hayatta da oldukça kısıtlı. Her ne kadar bazı Müslüman tüccarlar varsa da, bu tüccarların yeni bir işyeri açabilmek için mutlaka bir Budist'le ortak olmaları gerekiyor. Ortak olunacak Budist vatandaş ise hiçbir sermaye koymadan şirketin yüzde ellisine ortak olabiliyor. Yoksa Müslüman tüccarlar işyeri açma ruhsatı alamıyorlar.

Ülkede Müslümanların hiçbir sosyal ve hukuki hakkı yok. Gerek devlet yetkilileri ve gerekse Budistler bir Müslüman'a bir suç isnat ettiyse, o suç sabittir. Müslüman'ın itiraz ya da kendini savunma hakkı yoktur. Polis veya askeri güçler istediği zaman ve istediği şekilde Müslümanların evlerine baskın düzenleyebilir. Bu baskınlardan dolayı hiçbir şekilde suçlu bulunamazlar. Güvenlik güçlerinin Müslümanlardan istediği rüşvet veya herhangi bir talebinin geri çevrilme hakkı yoktur. Eğer görevliye itiraz edilirse, itirazda bulunan Müslüman en az 4 yıl hapisle cezalandırılır.

VATANDAŞLIKTAN ÇIKARILMA

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Deklarasyonu'nun 15. Maddesi'ne göre "Hiç kimse vatandaşlık haklarından mahrum edilemez." Ancak, Arakanlı Müslümanlar 1982'de askeri cunta tarafından çıkarılan bir kanun ile yasadışı ilan edildiler. Yüzyıllardır bu toprakların sahipleri olan bu topluluğun bireylerinin vatandaşlık hakları ellerinden alındı. Çıkarılan yeni "Vatandaşlık Kanunu" ile "ulusallar" kategorisinin dışında bırakılarak kendi topraklarında yabancı unsur olarak gösterilen Rohingya'lar, o günden bugüne kadar hâlâ vatandaş statüsüne sahip değiller; adeta yaşayan bir ölü gibi sayılmaktalar ve hiçbir temel vatandaşlık hakkına sahip olmamaktadırlar. Yine devlet kademelerinde bulunan Müslümanlar da, aynı kanun yoluyla görevlerinden alınarak yerlerine Budistler yerleştirildi.

Bugün, barınma ve var olma mücadelesi veren Arakan Müslümanlarının tekrar vatandaşlık hakkı elde edebilmeleri için başta İslam ülkelerinin Myanmar devleti ile ilişkiye geçmesi ve bu konularda çalışma yapmaları sağlanmalıdır. Bu çalışmaların acilen yapılması gerekmektedir. Çünkü vatandaşlık hakkı olmayan Arakanlıların sahip oldukları mal ve arazilere Budist yağmacılar el koyuyor. Devlet destekli yerel milisler Rohingya'lara baskınlar yaparak onları evlerinden ve yurtlarından kovuyorlar. Bazılarını esir alıyorlar. Kendi tarlalarında adeta köle olarak parasız olarak çalıştırıyorlar. En ağır sağlıksız koşullarda köle

olarak çalıştırılan Müslümanlar, bu durumu Myanmar devlet birimlerine bildirse dahi işlem yapılmıyor. Çünkü şikâyetçi olabilmeleri için kimlik kartı ve vatandaşlık hakkına sahip olmaları, yanı ülkede yaşıyor olduklarını yasal olarak ispatlayabilmeleri gerekiyor. Fakat Arakanlılar insan yerine koyulmuyorlar; “Siz aslında yoksunuz, siz yaşamıyorsunuz!” muamelesiyle karşılaşıyorlar.

Haksız ve hukuksuz bir şekilde gözaltına alınan Rohingya Müslümanlardan bir daha haber alınamıyor. Ölüp ölmedikleri ve nerede tutuldukları öğrenilemiyor. Hüküm cezası giyen pek kişinin olmadığı ama gidenlerin bir daha da geri gelmediği ifade ediliyor. İşkence gören veya zindanlarda tutulan çok sayıdaki Müslüman’ın kimlikleri ve sayıları hakkında Myanmar devleti bir açıklama yapmaktan ve beyanat vermekten kaçınıyor.

SEYAHAT YASAĞI

Rohingyalı Müslümanların Arakan dışında Myanmar’ın başka bölgelerine, şehirlerine gitmesi kanunla yasaklanmış durumda. Ama aynı halkın Budist olan insanları istedikleri yere özgürce gidebilmektedir. Bir yere gidilecekse, resmî makamlardan özel izin alınması gerekiyor. Bunun için bir dilekçe yazmak ve seyahat gerekçesini bildirmek gerekiyor. Eğer ziyaret sebebi görevli resmî makam tarafından onaylanırsa, seyahate izin çıkıyor. Bu işlemin ise minimum 2 ya da 3 aylık bir vakit aldığı belirtiliyor.

Ülkeden yurtdışına çıkış da oldukça zor. Rohingya Müslümanların yanı sıra başka Müslümanlara da yurtdışına çıkış için pasaport verilmiyor. Eğer komşu ülke Bangladeş’e geçmek veya Hac’ca gitmek istenirse, o durumlarda bir belge düzenleniyor. Ancak bu belge de ilgili memurun keyfine bağlı olarak geri dönüşte kabul edilmeyebiliyor ve ülkesine dönen

Arakanlılar yurtlarına kabul edilmiyor. Suudi Arabistan’daki mülteci nüfusun pek çoğunu bu şekilde mülteci konumuna düşürülen Arakanlı nüfus oluşturuluyor.

EVLENME YASAĞI

Müslümanların nüfuslarının artmasını engellemek ve tamamını ülkeden çıkarmak için her türlü yol ve yöntem Myanmar devleti tarafından uygulanıyor. Bunlardan bir tanesini de, evlenme yasağı oluşturuyor. Evlenecek kişilerin önceden resmî makamlardan izin almaları gerekiyor. Bu izin alma işi de bayağı bir çaba sarf etmeyi ve para harcamayı gerektiren bir prosedüre tâbi. Yapılacak resmî işlemler sırasında istenen evraklar ve gösterilen muamele adeta Müslümanların evlenmesini imkânsız kılmaktadır. Yetkililer, evlilik izni almak isteyen çiftlerden yüksek miktarda vergi almakta, bu vergiler 50 bin ila 300 bin Kyat (800 \$ - 3700 \$) arasında değişmekte, evlenecek her kadın ve erkek tarafından ödenmek zorundadır. Bu verginin peşin ödenmesi gerekmektedir. Eğer peşin ödenmezse o zaman evlenmelerine izin verilmemektedir. Ancak vergiyi peşin ödeyenlerin dahi evlenme garantisi yoktur. Budist yetkili keyfî olarak evlenmeyi iptal edebilir. Bu durumda ödenen vergi de geri iade edilmemektedir. Ayrıca evlilik izni çıktıktan sonra en az 2 ya da 3 yıl beklemek gerekmektedir. Bu nedenle bazı çiftler evlenmek için kaçak olarak Bangladeş'e gitmektedir. Ayrıca evlenecek çiftleri de "muayene" adı altında rezilce ve onur kırıcı uygulamalara tâbi tutmaktadırlar.

ÇOCUK SAHİBİ OLMA HAKKI

Myanmar devletinden yukarıda bahsedilen şartlarda evlenme izni alan çiftler en fazla 2 çocuk sahibi olabilirler. 2'den fazla çocuk yapan hem çok ağır vergiye tabi tutuluyor, hem de evlenme izni iptal ediliyor.

Ülkedeki kanunlara göre evlenme izni olmadan yaşamak yasak. Bu yasak daha çok Müslümanların yaşadığı bölgelerde uygulanıyor. Sadece Arakanlı Müslümanlar değil, ülkedeki diğer Müslüman gruplar da bu yasağa tâbi. Bunu kontrol etmek için de, her yıl tüm aile bireylerinin toplu halde çektirdikleri bir fotoğrafı devlet yetkililerine teslim etmeleri zorunlu kılınmış. Her ölen ve yeni doğan çocuk için devlete vergi verme zorunluluğu bulunuyor.

DIĞER İHLALLER

Ülkede Arakanlı Müslümanlar arasında yapılacak evlilikler ağır vergilere tâbi. Bunun yanı sıra, yine Müslümanlar, doğan ve ölen çocuklarının dışında sahip oldukları her türlü hayvan için de ağır vergiler ödemek zorundalar. “Deli Dumrul” gibi Müslümanların her adımından vergi alan Myanmar devleti, Müslümanların devlet hastanelerinden ve diğere devlet birimlerinden yararlanma hakkını da ortadan kaldırmış durumda. Hasta olan kişiler ancak özel hastanelere gidebilir. Dolayısı ile hastane yüzü görmeden hayatını kaybeden binlerce Müslüman bulunmaktadır.

Hasta olma hakları bile ellerinden alınan Müslümanların araç sahibi olma hakları da yok. Müslümanlara araç ehliyeti verilmiyor. Ayrıca sabit telefon ya da cep telefonu alma hakları da yok. İnternet zaten Arakan eyaletinde bulunmuyor. Olsa da, o haktan ancak Budistler yararlanabiliyor. Müslümanların interneti kullanmaları kesinlikle yasak. Ülkenin diğere bölgelerine elektrik verilirken, Arakan bölgesine günlük sadece 4-5 saat elektrik veriliyor.

GÖZLEMLER VE ÖNERİLER

Daha önce değışik ülkelerde, değışik atmosferlerde mülteci kampları gördük ancak Bangladeş diğerelerine nazaran çok daha farklı ve Arakanlı Müslümanlar çok zor şartlar altında yaşam mücadelesi veriyorlar.

Kamplarda iyileştirme yapılamıyor. Buna Bangladeş devleti izin vermiyor. Eğer bu kamplarda hayat şartları iyi olursa, o zaman Myanmar’daki Arakanlı Müslümanların kendi yerlerini rahatlıkla bırakıp Bangladeş’e gelecekleri düşünülüyor. Bu sebeple, Bangladeş yönetimi kampları yaşanmaz hale getiriyor ki, gelen geri dönsün ve yeni gelecek olanlar da buralara gelmesin. Bu mantık tartışılır ama Bangladeş kendince haklı olduğunu iddia ediyor.

Daha önce, uluslararası yardım kuruluşlarından Müslim Aid’in mülteciler için kurduğı hastane sebebiyle, mülteciler az da olsa sağlık hizmetlerinden yararlanabiliyorlardı. Ancak Haziran 2012’de patlak veren son olaylar nedeniyle hastanenin faaliyetlerine son verildi. Çünkü Bangladeş devleti kendi topraklarına gelen Arakanlıların rahat ettiğini ve hizmet gördüğünü gören diğere mülteciler gelmesin, Arakan bölgesi boşalması diye böyle bir yola gittiğini açıkladı. Şu an kamplarda bulunan hastaların tedavileri hiçbir yerde yapılamıyor.

Myanmar devleti Arakanlı Müslümanlara baskı uygulayarak Arakan eyaletini tamamen boşaltıp, o yerleri Budistlere bırakmak istiyor. Bu toprakların boşaltılmaması için mücadele edilmesi ve Myanmar devletine diplomasi yolu ile baskı yapılması gerekiyor.

Kimlikleri ve tüm hakları ellerinden alınan azınlık durumundaki Arakanlı Müslümanların vatandaşlık haklarının geri iadesi ve el konulan mallarının geri alınması için mücadele verilmesi gerekiyor. Ama her şeyden önce bu insanların bu ülkenin bir parçası olduğunun altının çizilmesi, haklarının anayasal güvence altına alınması için ise Myanmar yönetimine uluslararası baskı yapılması gerekiyor.

Kamplara ve mültecilere yönelik yapılacak yardımlar günübirlik değil kalıcı ve ileriye dönük olmalı. Arakanlı Müslümanlara yönelik meslek kursları açılmalı, erkekler yapabilecekleri mesleklere; kadınlar ise el becerilerini geliştirebilecekleri mesleklere yönlendirilmeli.

Bölgede yapılacak yardımlar ve eğitim çalışmaları sadece mültecilere değil, aynı zamanda yoksulluğun pençesinde kıvranan Bangladeşli vatandaşlara yönelik de yapılmalı. Çünkü bölgeyi ve insanlarını bir bütün olarak ele almak gerekiyor. Belli bir zaman sonra aynı sıkıntılara Bangladeşli Müslümanların duçar olacağı çok açık. Şimdiden kalıcı çözümler üretmek gerekiyor.

Yabancı bazı kuruluşları bu tür kamplardan olabildiğince uzak tutmak, mültecilerle yalnızca yönetici bazında görüşme yapmalarına izin vermek gerekiyor. Çünkü bu kuruluşlardan bazıları insanları kobay olarak kullanıyor, organlarını almak için faaliyet gösteriyor.

Çocuk ve kadın ölümlerinin önüne hızla geçilmesi gerekiyor. Mülteciler –şartları iyileşinceye kadar- fazla çocuk yapmamaya teşvik edilmeli.

Kamplardaki koşulların daha yaşanabilir hale gelmesi için hijyene dikkat edilmesi ve kanal sularının yollarının çadır kentlerin dışına taşınması için gerekli alt ve üst yapı çalışmalarının süratle yapılması gerekiyor.

Kamplarda eğitim, öğretim ve hastane hizmetlerinin sağlıklı verilebilmesi için Bangladeş yönetiminin gerekli izinleri vermesi, gıda, çadır, gıda dışı ihtiyaçlar, giyecek, temizlik ürünleri, temiz ve içilebilir su imkânları, sağlık ekipmanları, rehabilitasyon ve psikolojik danışmanlık imkânlarının sağlanmasının önü hızla açılmalı.

28 Nisan 1992’de, Arakanlı mültecilerin güvenli ve gönüllü bir şekilde anavatanlarına dönebilmeleri için Myanmar ile Bangladeş arasında BM aracılığıyla bir anlaşma imzalanmıştı, ancak gerekli tedbirler alınmadığı için anlaşma hiçbir zaman uygulanamadı. Bu ya da benzer bir anlaşmanın uygulanabilmesi için BM’nin daha aktif bir rol üstlenmesi sağlanmalı.

Myanmar'daki Nobel Barış Ödülü sahibi aktivist Aung San Suu Kyi ile irtibata geçerek, Arakanlı Müslümanların mevcut sorunlarının giderilebilmesi için aktif bir rol üstlenmesi sağlanmalı. (Kyi'nin büyük bir ihtimalle Myanmar'ın gelecekteki başbakanı olacağı ifade ediliyor. Böyle bir isimle gerçekleştirilecek lobi faaliyetlerine ihtiyaç bulunmaktadır.)

Kamplarda çok fazla miktarda gözleri kör olmuş insan gördük. Acaba Myanmar tarafında kimsiyal ilaç ya da silah mı kullanılıyor? Veya bazı kişiler bu insanların üzerinde değişik ilaçlar mı deniyor? Bunun araştırılması ve sonuçlarının uluslararası kamuoyu ile paylaşılması gerekmektedir.

MYANMAR'DAKİ TÜRK ŞEHİTLİĞİ

Myanmar'da yıllardan beri Arakanlı Müslümanlara yönelik süregelen baskı, zulüm ve katliamlar ile hak ihlallerinin yanı sıra bizi ilgilendiren en önemli bir tarihî vakıya şahitlik etmiş bulunuyoruz. Burada, yakın tarihimizin çok bilinmeyen bir gerçeğine kısaca ışık tutmak istiyoruz.

Tarihte hiç savaşmadığımız, hatta sınır komşumuz dahi olmayan Myanmar'da Osmanlı askerlerine ait mezarları bulunuyor. "Thayet Myo Türk Şehitliği" olarak bilinen mezarlığın hikâyesi kısaca şöyle:

Osmanlı ordusundaki Türk askerlerinin bir kısmı, Birinci Dünya Savaşı'nda İngilizlere esir düştü. O dönemde İngiltere'nin bir sömürgesi olan Burma'ya getirilen 12-15 bin dolayındaki Türk askeri, burada yol, demiryolu, köprü ve suni göl yapımında zorla işçi olarak çalıştırıldı. Başkent Yangon ile Thayet şehirleri arasındaki 300 millik (yaklaşık 483 kilometre) demiryolu esir düşen Osmanlı askerlerimiz tarafından yapıldı.

Zor çalışma şartlarına dayanamayan yaklaşık 2 bin Türk askeri, hattın son durağı olan Thayet kampında şehit düştü. Bu kampta bulunan Osmanlı askerlerinin hepsi aynı mezarlığa defnedildi. Ayrıca, bu hat boyunca Türk askerlerinin yattığı başka mezarların olduğu da belirtilmektedir. Bunlardan bazıları, o dönemde "Meiktila", "Munklon" ve "Şivebo" gibi adlarla kurulan kamplardaki mezarlıklardır.

Bugün halen ayakta olan ama zorlukla okunabilen bu Şehitlik'in kitabesinde, "Birinci Dünya Savaş'ında Irak, Suriye, Filistin ve Arabistan cephelerinde Osmanlı ve İngiliz orduları

arasındaki çarpışmalar sırasında İngilizlere esir düşerek Burma'ya getirilen ve burada şehit düşen aziz Türk askerlerinin anısına.” ifadesi yer almaktadır.

Dönemin kayıtları incelendiğinde, Osmanlı Hükümeti'nin, Basra'da İngilizlere esir düşen Türk birliklerinden haftalarca haber alamadığı ve askerlerin nerede olduklarını, asker ailelerine Burma'dan yollanan ve üzerinde “*POW - Prisoner of War*” yani “*Savaş Esiri*” damgası bulunan mektuplar sayesinde öğrenilebildiğini görüyoruz.

Myanmar'daki Osmanlı mezarlıkları hakkında ilk bilginin, 1961 yılında Yeni Delhi (Hindistan) Büyükelçiliği'nden geldiğini öğreniyoruz. O dönemdeki adı "Birmanya" olan ülkeyi ziyaret eden Türkiye Büyükelçisi, Ankara'ya Thayet Myo ve Mekthla'da Türk askerlerine ait mezarlıklar bulunduğunu bildirmiş. Myanmar halkının büyük çoğunluğu Budist. Ülkede az sayıda bulunan Müslümanların liderleri, 1982 yılında Dakka Büyükelçiliği'ne sadece Thayet Myo'da 800 kadar Türk şehit mezarının olduğunu bildirmişler. Yeni Delhi Büyükelçiliği ise yıllar önce uzun uğraşlar sonucu Türk askerlerine ait olduğu kesinlik kazanmış 221 mezar taşı tespit etmiş. Yine aynı Büyükelçilik, Mekthla'da 760 kabir bulunduğu, ancak İkinci Dünya Savaşı sırasında İngiliz ve Japon askerleri arasındaki çatışmalarda mezarların çoğunun tahrip edildiği bilgisine ulaşmış. Büyükelçilik, Shewoba'da 100, Aungban'da 20 Türk askerinin yattığını belirlemiş. Kyautse'deki Müslüman mezarlığında ise Yusuf Efendi isimli şehit bir Türk subayın yattığı belirlenmiş.

Mezarlıkların bulunduğu bölge şimdilerde tarım arazisi olarak kullanılıyor, mezar taşlarının sürekli eksildiği kaydediliyor. Mezar taşları yerlerinden sökülmekle birlikte, mezarlığı çevreleyen taş sınırın ve mezar taşlarının tropik iklimde yetişen yoğun bitki örtüsü altında okunamaması ve gittikçe korozyona uğraması sonucunda ileriki yıllarda tamamen kaybolması tehlikesi söz konusu. Bu sebeple, bu mezarlıkların onarımının derhal yapılması gerekiyor.

Türk Dışişleri Bakanlığı'nın Myanmar Hükümeti nezdinde gerçekleştirdiği yoğun diplomasi sonucu gerekli restorasyon iznini alması son derece sevindirici ve umut vericidir. Bölgede detaylı bir araştırma yapılarak, bilinenlerin dışında başka yerlerde de Türk şehitlerinin olup olmadığı araştırılmalı ve bulunan yerlere kalıcı Şehitlik Abideleri'nin ivedilikle dikilmesi aziz Türk şehitlerine ülke olarak insani ve vicdani bir sorumluluk ve görevimizdir.